

Förstudie Bondeleden

Projektägare:
LRF Norrbotten

Spira Fyrkanten projekt
Kontaktperson Karin Hedström

FÖRSTUDIE BONDELEDEN

**Utvecklings- & åtgärdsplan
för Bondeleden.**

LRF Gröna Piloter

**Britt-Louise Nyman
Januari 2012**

Innehåll

Inledning med bakgrund	sid	4
Genomförande	sid	4
Vision	sid	5
Testvandringar	sid	5
Delsträckor	sid	5
Organisation vid vidare utveckling av Bondeleden	sid	9
Huvudmannaskap	sid	11
Samverkan och lärande	sid	13
Skyltning	sid	14
Markägarfrågan	sid	15
Finansiering-underhåll, skötsel och drift	sid	17
Marknadsstrategier	sid	23
Fortsättning	sid	28
Sammanfattning	sid	30
Länkar	sid	31
Lästips	sid	31

Bilagor

Kontaktlista byaaktörer
Aktivitetsplan förstudie
Lista finansiärer
Enkätmall
Vandringspaket Di-Ni Farmen Skomanskälen
Vandringspaket Svensbygården
Gröna Piloters Förundersökning 2010.

Inledning med bakgrund

Förstudien Bondeleden bygger på en undersökning som LRF:s projekt Gröna Piloter genomförde under sommaren och hösten 2010. Den handlade om att undersöka de mer grundläggande förutsättningarna för en sammanhållande vandringsled mellan Jävre i söder till Antnäs/Ersnäs i norr.¹ Undersökningen visade på ett starkt lokalt engagemang samt goda förutsättningar, möjligheter och utvecklingspotentialer. Resultatet utmynnade i denna förstudie finansierad av Spira Fyrkanten och genomförd under hösten 2011. Studien har genomförts av Britt-Louise Nyman, Stämningsrum i Norr, Piteå i samverkan med Karin Hedström, LRF Gröna Piloter.

Syfte och mål

Förstudien ska leda till en översiktlig utvecklings- och handlingsplan för förverkligande och etablering av leden.

Förstudien Bondeleden skall visa på om det finns kommersiella utvecklingsmöjligheter och möjligheter till finansiering för att iordningsställa ett antal kortare delsträckor som förstudiearbetet ska peka ut.

Vision

Att skapa en vandringsled mellan kustbyarna Jävre i Piteå kommun och Ersnäs/Antnäs i Luleå kommun. Leden skall erbjuda vandrare att få uppleva levande landsbygd, skogs- och älvnatur, kulturmiljöer, service, måltidsupplevelser, sevärdheter och annorlunda inslag. Den skall innebära avkopplande, lustfyllda och välsmakande vandringar, möten och aktiviteter.

Genomförande

Förstudien påbörjades i juni 2011 då en nätverksträff, initierad av LRF Gröna Piloter, med andra ledutvecklare i Sverige ägde rum i Stockholm. Testvandringar och möten med byaaktörer genomfördes under augusti till och med december.

Förstudien har undersökt och gett förslag på finansieringsmöjligheter, diskuterat upplåtelseformer i berörda byar och fått uppslag hur vi kan gå tillväga för att utforma dessa. Förslag, tankar och idéer på driftsformer, underhåll och skötsel har också berörts vid möten i byarna och under testvandringarna. Produktutveckling och paketering har varit i fokus i

¹ LRF Gröna piloter genomförde en förundersökning 2010, (bifogas). Gröna piloter är ett Eu-finansierat projekt i Norrbotten och Västerbotten som även finansieras av regionförbundet Västerbotten, Länsstyrelsen, Norrbottens läns landsting, Sveaskog, Norra skogsägarna, Skogsstyrelsen, LRF samt deltagande företag.

kontakterna med de entreprenörer som deltagit i förstudien. Två förslag på vandringspaket har utvecklats under förstudien.

I möten och testvandringar har två studenter från Luleå tekniska universitet, Upplevelseproduktion, deltagit i syfte att bolla idéer och samla kunskap om ledutveckling. Arbetet har också varit en introduktion till ett kommande examensarbete som studenterna ska genomföra på uppdrag av LRF Gröna Piloter under våren 2012.

Genom att ta del av hur andra destinationer arbetar med marknadsstrategier och diskutera med involverade entreprenörer i utvalda byaområden, har förstudien tagit fram översiktliga förslag på hur leden kan utvecklas kommersiellt. (se rubrik marknad och målgrupper).

Förstudien har bestått av möten med olika kategorier av aktörer för att få fram ett så heltäckande underlag som möjligt inför nästa steg; beslut om att förverkliga och iordningställa ett antal delsträckor:

- Olika byaaktörer såsom entreprenörer, byaåldermän, samfälligfällighetsföreningar representanter för ideella föreningar av skilda slag
- LRF och LTU
- LRF och Studenter
- Referensgrupp med representanter och kontaktpersoner för berörda förvaltningar
- Pilgrimsvandrare
- Landsbygdspolitiska rådet
- Skogsstyrelsen
- Ledutvecklare i Sverige

Testvandringar

Under förstudien har ett antal testvandringar genomförts med involverade entreprenörer och byamän samt studenter. Ledsträckornas dragning har föreslagits av de lokala byaaktörerna.

Delsträckor

Blåsmark till Svensbyn/Hamptjärn	ca 18-20 km längs skoterled vintertid
Svensbyn till Hamptjärn	ca 20 km delvis längs Eliasleden
<i>Svensbyn/Hamptjärn till Rognäs –</i>	<i>ej fastställd p g a tidsbrist</i> Rognäs till
Långnäs längs kyrkstigen	ca 3 km
Rognäs till Långnäs byavandring	ca 7 km (avstickare)
Långnäs till Pålberget	ca 10 km längs Flottarleden
Pålberget till Arnemark	ca 4 km längs Flottarleden
Arnemark till start delsträcka Sikfors	ca 2 km
Sundet till Sikfors kraftverk mot Backträsk	ca 5 km

Sammanlagt har ca 7 mils testvandring genomförts under förstudien. Det innebär att det finns en ganska klar bild över hur teststräckorna ser ut och känns. Nu är delar av de sträckor som byaaktörerna föreslagit inventerade också till fots och dokumenterade via de enkäter som använts under vandringen.

Enkätsvaren utgör underlag för ett framtida iordningställande av delsträckorna. Den tar exempelvis upp vilka åtgärder som kommer att krävas för att kunna skapa produkter för rätt målgrupp. Sammanställning av enkätsvaren bifogas som bilagor. I sammandrag framkom följande:

1. Bra plats att starta din vandring
2. Vilken typ av information skulle du vilja fanns på startplatsen
3. Svårighetsgrad
4. Sträckans längd
5. Olika sätt att ta sig fram längs sträckan
6. Upplevelsevärden
7. Besöksmål och aktiviteter
8. Passande målgrupper
9. Service längs sträckan/vilken
10. Sammanfattning av testvandring

7.

1. Bra plats att starta vandring på

Det finns fina platser att starta vandringarna på, lätt att ta sig dit och parkera bilen, men även att ta sig till utgångspunkter för vandrings längs olika startsträckor. Dock behövs en översyn av dessa och de bör kompletteras med toaletter, sopstation, översigtskartor, p-skyltar och sittplatser.

2. Information på startplats

Översigtskartor bör finnas vid varje start/slut på delsträckor som info. Finns ej i nuläget. Viktigt med avståndsinfo, var toalett/rastplats finns. Där entreprenör/guider är involverade kan de också ge behövlig info.

3. Svårighetsgrader

I stort sett alla delsträckor är lätta att vandra. Dock finns det vissa sträckor som kräver god fysik och kondition med klippskrevor, lätt klättring och uppförsbackar. Här får man tänka på att kunna ge förslag på ett annat vägval. Finns inte detta bör man skapa en sträcka så att man slipper gå den svåra vägen/stigen. Passande delsträckor för målgruppen +55.

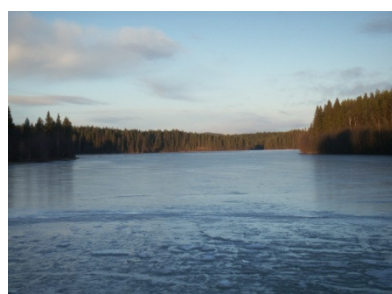
4. Sträckornas längd

Lagom längd från ca 3 km till 20 km som längsta dagsetapp. En etapp på ca 18 km är lagom för en dagsvandring (utifrån studier och information om vandringsturism och utbud).

5. Olika färd sätt

Det som dominerar är vandring som mest lämpligt sätt att ta sig fram. Dock finns det sträckor där man kan också kan cykla då det handlar om fina skogsbilvägar och stigar.

Kajakpaddling och flottfärd är ett alternativ efter Piteälven alt. flyta med älven i gummibåt om man kommer norrifrån (anm: återtransporten måste dock lösas). Fina ridvägar finns i vandringsområdet om man önskar detta som en aktivitet/prova på.

6. Upplevelsevärden

Gott om naturfenomen av skilda slag, vacker natur med utsikter, nationalälv, forsar, klippor, sandhedar, skogen i olika skepnader som kan nyttjas i ett "visste du att-lärande".

Skogsgläntor, "stenriket", olika platser med spännande mytomspunna sägner, grottklättring, fiskesjöar, trolsk skog mm. Förutsättningar finns för avkopplande, lustfyllda och välsmakande upplevelser för olika målgrupper, men produktutveckling behövs och hur man på ett innovativt sätt kan nyttja de resurser som finns längs leden.

Se mer detaljerad beskrivning av upplevelsevärden i bifogade enkäter.

Udda inslag kan ex vara: Gå på luffen med sova i lador, göra dagsverk på bondgård, flottfärd med övernattnig i flottarkoja med flottarskaffning, spaning i vildmarken, mysteriet på Barnholmen, möte med stortjuven Elias, i folktrons tecken, naturpoesivandringar, konst i det fria, bagarstugans lustgas, mm.

7. Besöksmål och aktiviteter

Det finns gott om besöksmål och aktiviteter längs delsträckorna i alla byaområden. Både med natur- och kulturhistorisk prägel, för stora och små, och som skulle kunna passa tänkta målgrupper, såväl WHOPS som DINKS och Active Family² Ex. vandring, paddling, fiske, grottklättring, grottbesök, övernattnig i skogsglänta, flottfärd, massage, bastubad, sova i träkåta, möte med får och hästar, farmersgolf, natur- och friluftsområde på Svensbylida med bak i bagarstuga och möte med byasmeden, guideade vandringar i dåtid, sommarcaféer, möte med samisk kultur och renar, bad i älv och sjö, besök hemma hos konsthantverkare och möten med bybor, bo på Lantgård, fälla träd, plocka vilda bär, besök på kungligt garveri mm.

För att locka vandrare i ett nationellt och internationellt perspektiv krävs innovativ produktutveckling och marknadsstrategier. Vad lockar vem och hur får vi dem att

² Whops (Wealthy, healthy older people). Äldre friska par och singlar med god ekonomi. Oftast resvana, sett mycket, är färdiga med solsemestrar och vill "röra på sig" utan stort avkall på måltider och service.. DINKS= Double income no kids). Före och efter barnåren. Resvana gärna med vänner. Active family:. Barnfamiljer med lite äldre barn upp till tidiga tonåren som ensamma eller i sällskap med släkt/vänner vill vara aktiva och uppleva äventyr tillsammans.

upptäcka Bondeleden. Vem ska göra vad i ett produktions- och utvecklingsperspektiv både lokalt och regionalt för att driva och utveckla vandringsturism. Innovation är ett måste i ett konkurrensperspektiv. Det finns möjligheter att skapa nya och spännande aktiviteter utifrån de resurser som finns, ex. linbanor över raviner, olika sätt att ta sig fram och upp, prova på olika aktiviteter, sova i lada (*som restaurerats och försetts med grundläggande bekvämligheter, profilering etc?*), storytelling baserat på byarnas historia och natur mm. Studenternas ex.arbete och LRF'S kompetensutvecklingsinsatser inom turism, guidning och berättande är en bra grund att stå på. Vidare finns entreprenörer längs delsträckorna som kan och vill produktutveckla och ser möjligheter till merförsäljning i de företag de driver. *Ett förslag är att stötta företag som vill iordningställa anordningar såsom värmestugor, bastu, utsiktstorn, båtbyggkor etc. devis med egna medel och eget ansvar för eget och för vandrarnas och andra företags gemensamma bruk under reglerade former.*

8. Byavandringar

Flera delsträckor längs Bondeleden kan med fördel dras efter befintliga byavägar som innebär att vandrarna får ta del av landsbygden och dess livsstil på nära håll, möta lokalbefolkningen, ta del av deras berättelser, vandra i pittoreska byamiljöer med gamla byggnader och stora Norrbottensgårdar.

Vandring genom de gamla jordbruksbyarna Blåsmark, Svensbyn, Rognäs, Sjulnäs, Långnäs, Pålberget, Arnemark och Sikfors ger möjligheter att besöka sommarcaféer i ett flertal av byarna, bada på byns badplatser, möta konsthantverkare i deras ateljéer, byaloppis, göra matinköp på affärer i Rognäs och Sikfors och köpa mat, vandringsgodis och fika på hembygdsgårdar i Blåsmark, på Swensbylida, i Rognäs och hos landsbygdsentreprenörerna på deras gårdar. Lokalproducerade grönsaker, honung, saft, sylt och hemlagad lokala måltider finns att köpa och förtära "hemma hos" entreprenörerna.

Att byavandra innebär också förutom mångfalden av lokala upplevelser att Bondeleden är en trygg, varierande, enkel och säker vandring. Med tanke på närhet till allmänna vägar, service i form av affärer, post, apotek, bussar, möjlighet att göra avstickare och att det finns entreprenörer som är tillgängliga och kan fungera som kontaktpersoner, ordna transporter, guidning mm.

9. Passande målgrupper

De utvalda delsträckorna passar i stort sett alla målgrupper. Såväl vuxna som "större" barn ca 8-15 år. Avseende svårighetsgraden så kan man säga att det handlar om lätt vandring. Dock finns sträckor som kräver god fysik och kondition tex. i samband med bestigning av berg och vandring upp och ner i raviner längs Piteälven. Ett sätt att anpassa leden så att den passar alla målgrupper, är att ta fram alternativ på sträckor förbi svåra passager.

Samtidigt är det en tillgång med mer utmanande partier som kan locka målgruppen Active Family och de som söker äventyr.

10. Service längs sträckorna

Den service som erbjuds längs ledsträckorna är relativt god i jämförelse med vad många leder i norra Sverige brukar erbjuda. Men serviceutbudet behöver ses över och utvecklas både vad gäller ledstatusen (röja, spånga, skylta, översiktskartor, bygga fler rastplatser och utetoaletter, skapa trygga passager över diken och raviner) som utbudet av turismtjänster. Allt för att erbjuda en ”trygg och säker” vandring med gott värdskap.

Service i form av boende, måltidsupplevelser med lokal mat, matsäck/utflyktskorg, transport av bagage, information, kartor, transporter till och från olika startplatser kan idag tillgodoses i stor utsträckning.

På stora delar av sträckan finns möjlighet till boende. Men det innebär olika standard på boende ibland på samma delsträcka, ex sova i hembygdsgård, idrottsanläggning ev. utomhus i hyrt tält, i träkåta vid fiskesjö, hemma hos, Bo på lantgårdsboende, B&B, vandrarhem, hotell- och stugboende mm.

Erfarenheter från andra nyetablerade ledssystem visar att när en led väl är etablerad så inspirerar den bofasta att iordningsställa rum och stuguthyrning (liksom annan service och aktiviteter). LRF tillfrågade i sammanhanget några utvalda medlemmar med primärproduktion om de kunde tänka sig att erbjuda någon slags service, boende etc om en led drogs i närheten av gården och fick positivt gensvar.

Den nämnda servicen är endast kartlagd översiktligt och behöver undersökas på ett mer genomgripande sätt och utvecklas vidare innan ev nya servicefrågor och boendeinitiativ hanteras. Det kan göras i en eventuell inledande fas av genomförandeprojekt Bondeleden. Insatser inom produktutveckling och paketering vore önskvärda kopplat till aktörer som kan erbjuda service i olika former. Ansvarig för den processen kan PiteUnika (se kommande avsnitt om huvudmannaskap) vara liksom för att koordinera och samordna i samverkan med destinationsorganisationer och turistbyråer. Marknadsföring och säljinsatser är också ett måste för att driva utvecklingen vidare i kommersiellt syfte. Den delen kan med fördel skötas av Pite Unika som samlar företag på landsbygden med turism, mat och hantverk som affärsidé och som har lång erfarenhet av reseproduktion och marknadsföring.

11. Sammanfattning av testvandringarna

Gemensamma nämnare är den varierande naturen, ”vad kommer bakom nästa krök”, vackra utsikter från bergstoppar, Piteälven med sina nipor och raviner, kulturhistoriska byggnader, befintliga leder och stigar, skogsvägar, lätt vandring, naturfenomen, pelarskogar, entreprenörer som kan erbjuda service och positiva och engagerade bybor, intressanta sevärdheter och besöksmål.

Det finns möjligheter till avstickare och rundslingor, alternativa vägval utifrån intresse och behov. Detta visar på att det finns en grogrund för vision Bondeleden.

Organisation vid vidareutveckling av Bondeleden

Det bör skapas någon form av organisation och form för samverkan i nästa fas som handlar om iordningställande av Bondeleden. Detta framkom vid möte med Svensbygruppen och landsbygdspolitiska rådet. Följande förutsättningar och organisatoriska förhållanden föreslogs:

- Viktigt med en lokal aktör med lokal kännedom. Denna har en övergripande funktion och ansvar och kan koordinera och samordna.
- Varje byområde/delsträcka tar ansvar för sitt område och de åtgärder som behöver göras i samverkan med andra aktuella aktörer.
- Viktigt att namnge vilka personer/grupperingar som ansvarar för vad.
- Entreprenörer som säljer vandringspaket/upplevelser ansvarar för sin delsträcka.
- Olika byar/delsträckor kan hitta sina egna lösningar, ex vad gäller underhåll och skötsel utifrån de resurser som finns i byn/området samt ansvara för olika delar av ledsträckorna. (Erfarenhet från andra ledutvecklare stöder den modellen).
- Kommun, föreningar, byamän och företag kan genom Bondeleden verka tillsammans för tillväxt, folkhälsa och rörligt friluftsliv. Detta kan underlätta finansiering och att hitta lösningar för olika målgrupper/vandrare.

Huvudmannaskap

Andras erfarenheter

I förstudien togs kontakt med Hushållningssällskapet i Värmland, Ylva Gustavsson. Under ett flertal år, i projektform, har de arbetat för att utveckla Värmland som vandringsdestination. Bl a har de tagit fram ett kvalitetssäkringssystem för vandringsleder som är bra att nyttja vid utveckling av leder och ledsystem. Huvudmannafrågan ser olika ut i olika kommuner i Värmland. Det beror på hur man lokalt ser på detta och vilka resurser som finns. Det handlar om olika aktörer som kan tänkas stå för ett huvudmannaskap. I vissa kommuner/regioner är det kommunen som är huvudman, andra är det ideella föreningar och ekonomiska föreningar. Det går inte att säga vad som är bästa lösningen, utan det beror helt på vilka förutsättningar som finns i de olika kommunerna och områdena. Politiska viljor, kommunala visioner och mål, samverkansvilja, näringslivsklimat mm styr.

Dock menar Ylva Gustavsson att det är viktigt att det finns ett nätverk som kan ta ansvar för samordning, information, uppföljning, utveckling, marknadsföring, försäljning, bokning och

kontakt med involverade aktörer längs leden samt att bidra med råd och stöd vid produktutveckling och paketering. Nätverket ska bestå av aktörer som kan marknaden och är verksamma inom besöksnäringen, med goda kontakter och god lokal kännedom. Sammantaget en "spindel i nätet funktion". För att vandringsturism ska kunna utvecklas behövs:

- Attraktiva och välskötta leder och ledsystem.
- Fungerande logistiska lösningar med god tillgänglighet och hög servicegrad, rätt och innovativa produkter till rätt målgrupp.
- Samverkan i ett vinn-vinn perspektiv mellan engagerade aktörer på det lokala planet, men även på ett regionalt, nationellt och internationellt plan.
- **Formella avtal som styr ledens olika handhavanden och nyttjanderätten.**

Ylva menar att man måste "säkra" leden. Skriva avtal, vem "äger" leden, vem har hand om underhåll och skötsel, vem som står för information om leden. Det måste till något slags huvudmannaskap. Det är för svårt och omfattande att ta ett eget ansvar, utan man bör vara fler som tar detta tillsammans och ansvarar för olika delar. En slags kollektiv infrastruktur. Ett sätt att finansiera detta kan vara att sälja ledkort, söka föreningsbidrag, ha entreprenörer som står för ett visst ansvar. Kanske kommunerna kan skriva nyttjanderättsavtalen och stå för detta ansvar.

Intressegrupperingar

I Piteå finns ett nätverk som heter piteUnika www.piteunika.se. Det är en ekonomisk förening med 36 medlemsföretag, varav många är verksamma på landsbygden och några i Piteå skärgård. De erbjuder boende, aktiviteter, konsthantverk och guidning mestadels i den lokala bygdens natur- & kulturlandskap. Genuint, lokalt, ovanligt, sinnligt och personligt är kärnvärden som präglar de tjänster och produkter som nätverket erbjuder.

Flera av medlemsföretagen i piteUnika är involverade i Bondeleden och ser denna som en möjlighet till affärsutveckling genom att erbjuda måltider, matsäck, guidning, transporter av bagage och vandrare, boende och kringaktiviteter. I föreningen finns grupperingar som jobbar med utveckling av Event, projekt och produkter utifrån tid, intresse, behov och vilja. I styrelsen för piteUnika har frågan om ansvar för vandringsturism diskuterats. Detta vad gäller samordning, koordination, lokal kontakt, produktutveckling, marknadsföring och försäljning mm. Förslag som lades fram var att det bildas en intressegrupp som kan jobba med vandringsturism utifrån involverade aktörer i Bondeleden, som också är medlemmar i piteUnika.

Dessa är:

Svensbygården	Annika Lidström	Svensbyn
Eufåria	Josefin Lundberg	Svensbyn
L-O Hästskjuts	Lars-Olof Lundgren	Blåsmark
Birca Hästgård	Carina Sundström	Blåsmark
Stormyrbergets Lantgård	Gunnar Hannu	Pålberget
Helenas Vildmarksupplevelser	Helena Berglund	Jävre
Wabi Sabi	Elin Johansson	Piteå
Pite Byggnadsvård	Erica Duvensjö	Långnäs
RaFo	Ingemar Johansson	Rönnberget
Guide Natura	Hans Gelter	Renön
Barefoot North	Claes Jörgen Pohl	Piteå
Di-Ni Farmen	Nina Olofsson	Skomanskälen
Sikfors Konferens & Fritidsby	Dennis & Anna-Karin Johansson	Sikfors

Dessa entreprenörer skulle tillsammans genom piteUnika kunna ta ansvar för vandrings-turism i Pitebygd. I dialog och samverkan med andra aktörer inom besöksnäringen ex, lokala buss- och taxibolag, länstrafiken (till och från angränsningspunkter) Resia, Turistbyråer, Kommunernas destinationsbolag; Piteå Presenterar och Visit Luleå, Piteå Havsbad, Swedish Lapland Incoming, finns möjligheter att utveckla vandrings-turism i ett kommersiellt perspektiv.

Förslag på åtgärder:

Undersöka om och hur piteUnika konkret skulle kunna axla ett ansvar för vandrings-turism i Piteå i samverkan med annan part i Luleå kommun. Fortsätta söka och ta del av goda exempel på gott "huvudmannaskap" i Sverige. Ex Järnleden i Bergslagen, Världsarvsleden och Höga Kustenleden, Sörmlandsleden, Bohusleden. Bland dessa finns ex på hur en offentlig aktör tagit ansvar för ett huvudmannaskap.

När det kommer till huvudmannaskap bör man se över vilka försäkringar som kommer att behövas, och vem som behöver teckna vilka. En regel är att en markägare aldrig ska behöva känna sig skyldig om något händer med tanke på att leden ska fungera i ett långsiktigt-kommersiellt perspektiv och det är viktigt med goda relationer mellan brukare och markägare.

Samverkan och lärande

Andra EU/Leader-projekt med ledutveckling i fokus pågår samtidigt som Bondeleden, både i Piteå och Luleå kommun, ex Vindleden i Koler/Nasaleden samt Fäbodleden i Antnäs. De liksom Bondelens aktörer, kan komma att behöva samverka med varandra i olika frågor. Samverkan är till stor nytta vid utveckling av vandrings-turism, där aktörerna kan ta del av varandras kunskaper, erfarenheter och idéer samt samverka för att hitta lösningar och

fortsatt utredning kring huvudmannaskap, finansiering, underhåll och skötsel mm. Marknadsförings- och säljinsatser på temat "vandring" är också en tänkbar och viktig samverkansfördel. Även i Västerbotten har EU finansierade vandringsledsprojekt genomförts ex. Furugrund och Storebäckens vandrings- & fiskestig. Länsgränsen är ingen gräns för målgruppen vandrare. Det gemensamma är låglandslederna och möjligen vilka årstider som marknadsförs och till vilka målgrupper.

Förslag på åtgärder:

I fortsatt projekt samla ledaktörer i Norrbotten i pågående och/eller nyss avslutade ledprojekt i ovanstående syfte. För framtida samverkan och etablering av ev. gemensamma ledsystem i "The north of Swedish Lapland".

Ta del av goda exempel

Under arbetet med Bondeleden har vi tagit del av olika vandringsleder såväl nationellt som internationellt. Det finns flera internationella destinationer som erbjuder vandringsturism och har lyckats att locka många vandrare från olika delar av världen. Även destinationer med låglandsleder i Sverige, ex Funäsdalen, Dalarna, Skåne, Bergslagen, Höga Kusten, Värmland m fl. Dessa kan vi lära av vad gäller en positiv utveckling av vandringsturism – Visioner, mål, organisationer, strategier, samverkan, produktutveckling, paketering, vad lockar och vilka målgrupper lockas av vad- var finns de och hur når vi dem. De flesta av dessa har drivit projekt finansierade via olika EU-medel. Projekt Värmland-en vandringsdestination Värmland som drivs av hushållningssällskapet Värmland med stöd från region Värmland, EU:s Landsbygdsprogram och nio kommuner. Även i finska Österbotten finns goda exempel på förstudier och projekt ex. Förundersökning av vandringsleder i Pedersöre, ett Leader projekt i Aktion Österbotten.

Studieresa

Det finns önskemål från entreprenörer längs Bondeleden att besöka närliggande vandringsdestination för att lära sig mer om hur de utvecklat sitt företagande med koppling till vandringsturism och hur man samarbetar i den aktuella destinationen. Ett exempel kan vara Höga Kusten leden eller Världsarvsleden.

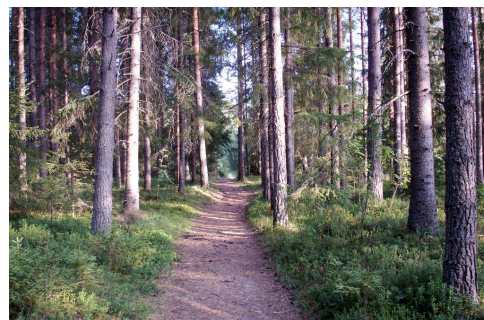
Skyltning

En stor del av leden går längs befintliga skogsstigar och samfällighetsvägar/skogsvägar som kräver skyltning från olika håll. Skyltningen är i stort sett obefintlig och undermålig där den finns. Ingen skyltning finns från allmänna vägar till leder i tänkta området. Ett fåtal skyltar finns av traditionell karaktär på Eliasleden. Det kommer att behövas skyltar för avstickare, vägval man kan göra och till olika besöksmål, service, bad, utsiktsplatser mm.

Skylt vandringsled från allmän väg.

Vad gäller skyltning från allmän väg handlar det om att ansöka från närmsta allmänna väg.

Se trafikverket.se – "från ansökan till uppsättning av vägs skylt". Det kostar ca 6-10.000 kr beroende på hur stor

skylt, symbol och antal bokstäver. För den aktuella kostnaden får man två skyltar, en från vardera håll och uppsättning av skylt. Det är en engångskostnad och innefattar uppsättning, drift och underhåll.

Olika "interna" skyltlösningar såsom genom flaggor och skyltar på rastplatser, laduvägg, tak etc. är komplement och bör göras profilerade och med god design.

Informationsskyltar på leden

Ny teknik för naturvägledning - applikationer och vevlådor

Det kan vara av intresse att titta på ny teknik för naturvägledning. Det utvecklas applikationer för mobiltelefoner för att ersätta eller komplettera foldrar och skyltar. Samtidigt lanseras nya alternativa lösningar för smarta telefoner med hjälp av till exempel QR-koder och webbplattformar. Beroende på de olika ledsträckorna och de målgrupper Bondeleden kommer att vända sig till får man se över om detta kan vara ändamålsenligt, ev. längs någon av delsträckorna. Det handlar om att tänka efter vad kan man lösa med den nya tekniken, vad efterfrågas, hur gör man, vilka "problem" kan vi lösa med den nya tekniken, vad efterfrågas och hur gör man? Hur fungerar applikationerna i naturen? Vilken alternativ teknik finns? Men som sagt så bör vi tänka igenom och ta reda på vad som passar de målgrupper som Bondeleden kommer att vända sig till.

En vevlåda är en strömkälla som innebär att man kan få information i naturen utan att bära teknisk utrustning med sig, man genererar ström genom att veva på en vev som sitter på en låda, en sk Black box. Tekniken med vevlåda/-maskin kostar mellan 7 – 8.000kr/maskin och den är relativt underhållsfri och lättanvänd.

Förslag på åtgärder

Anpassa skyltar, information, vägledning till valda målgrupper och teman, delsträckornas karaktär och synpunkter från berörda entreprenörer som produktutvecklare och paketerare. Ta del av studenternas ex. arbete och se vad som lockar och deras förslag på innovativa aktiviteter.

Ta del av goda exempel där ny teknik används, ex. Hamra nationalpark, projekt Naturtipset, Upplandsstiftelsens applikation, naturguider på webb och i mobilen för Norrköpings kommun och Tyresta nationalpark. Den senare baserar tekniken på plattformen Naturkartan QR-koder och HTML i arbetet med Linnéstigar och Laterna Guide –en gratis mobilguide som inte kräver täckning.

Överväg vevlådetekniken, i första hand på ställen som är säkra för åverkan. Hur fungerar dessa i snö och kyla?

Överväg en eller flera delsträcka/or med interpretationsbaserad skyltning under vägledning av Hans Gelter, naturguide och utbildare i interpretationsteknik (bland annat).

Ta del av andra ledprojekt i SpiraFyrkanten, ex Fäbodaleden och MareBoreale Furugrundsleden och hur de arbetat med skyltning, kostnader mm. Exempel på skyltning med GPS-angivelser finns i Mare Boreale projekt Upptäck Sundom.

Den totala kostnaden måste undersökas vidare då det i dagsläget är oklart vilket skyltsystem och vilken typ av skyltar samt hur många som kommer att behövas.

- Enhetliga skyltar för hela Bondeleden behöver tas fram, design och utformning/innehåll.
- Översiktliga skyltar behövs vid början och slut på alla delsträckor.
- Skyltar behövs som vägvisare vid vägval/avstickare.
- Avståndsskyltar behövs på flera ställen längs delsträckorna, då det finns många avstickare.
- Fundera över (utifrån inventering) vad leden och olika platser ska berätta om. Tema? Vad ser man – uppleva-upptäcka och undersöka/lära.
- Använda humor och "glimten i ögat" vid skyltningen/utmärkning av fenomen. Lokala humorister finns det gott om!
- Skyltar till Besöksmål/fornlämningar/naturfenomen/visste du att/sägner.
- Skyltar till mat/boende/gallerier/gårdsförsäljning och övriga attraktioner samt service.
- Söka sponsorer som kan sätta sin logga på skyltarna, kan vara olika längs olika ledsträckor.

Den inventering av natur- och kulturvärden som är gjord samt de enkätsvar över ledstatus som finns underlättar arbetet med att se över vilka nödvändiga skyltar som behövs.

Markägarfrågan

De byaåldermän vi träffat både i den första inventeringen och i denna förstudie, menar att det inte kommer att bli något problem med den tänkta ledsträckningen, då det mestadels handlar om befintliga stigar och vägar. Många markägare berörs, flera är kontaktade via byaåldermännen och informerade via möten vi haft i byaområdena, där byamän från samfällighetsföreningarna har deltagit i stor utsträckning.

Vissa av markägarna anser att det är viktigt med upplåtelseavtal, medan vissa anser att det inte är nödvändigt då större delar av delsträckan är samfällighetsväg och skogsbilväg, och att det inte innebär någon påverkan på den aktuella vägen som kommer att nyttjas för vandring. På förstudiens ringa omfattning i tid har undersökningen varit översiktlig. Därmed har vi inte kunnat kartlägga alla markägare och undersöka deras inställning till ledens sträckning och viljan att upprätta upplåtelseavtal.

Förslag på åtgärder:

De sträckor som behöver kartläggas mera vad gäller markägarfrågan är Blåsmark, Rognäs och Flottarleden. Det kommer att behöva lägga mer tid på delsträckan Flottarleden, då det längs denna sträcka finns ett flertal raviner, som berör markägare i större omfattning. Här handlar det om att bygga broar, spånga sträckor och att ev. lägga delar av leden längs åkermark som brukas. Åkermarken arrenderas ut på vissa ställen, vilket innebär mer insatser för att utreda hur man går vidare, fler träffar med dessa markägare behövs i syfte att få fram avtal som skapar bästa förutsättningar för utveckling av denna ledsträcka.

Följande markägare/byamän är berörda och behöver kontaktas i Stridholm, och Arnemark.

Bengt Stenberg	0911-711 40 / 0911-251023
Bruno Gabrielsson	0911-71082/ 073-33 715 42
Sven-Olov Norén	0911-710 84/ 076-76 93 201
Lars Eriksson	0911-710 95
Nils Granberg	0911-710 03/ 070-339 39 48
Krister Berglund	0911-710 60

I förstudien har vi informerat om vikten av att upprätta upplåtelseavtal med tanke på långsiktighet vad gäller utveckling av vandringssturism. Det handlar om tillgänglighet, förhållningssätt mellan ledaktörer, ansvarsfrågor, kontaktinformation och positiva upplevelser för de gäster som kommer till bygden för att vandra. Avtal bidrar till att skapa ett positivt utvecklingsklimat mellan berörda och involverade aktörer och externa samarbetspartners. Viktigt att veta vad som gäller, vem som gör vad och när!

Upplåtelseavtal

Skogsstyrelsen i Luleå kan vara behjälplig vid fortsatt arbete med markägarfrågan, ta reda på vilka markägare som berörs och hur man upprättar avtalen. De bedriver ett projekt med detta innehåll och vill gärna bidra med de resurser de har i vårt fortsatta arbete med "Bondeleden". De utför detta kostnadsfritt men står inte för ev. porto och expenser.

Kontaktperson är Harry Nurmi 072-22 86 048. Vi blev under arbetet med förstudien kontaktade av skogsstyrelsen i Luleå.

Detta efter att de hade tagit del av information från

skoterklubben i Piteå som också jobbar med restaurering av skoterleder, framför allt med skyltning, men även att förbättra servicen kring de "rastplatser" som finns längs skoterlederna i Piteå. De vill gärna samarbeta med LRF vad gäller Bondeleden och delar av kommande utvecklingsarbete. Skoterklubben har erhållit bidrag från Piteå kommun och kontakter bör tas med klubben så snart som möjligt för framtida samarbete.

Även Piteå kommun kan vara behjälplig med markägarfrågan via Mark & skog, Maria Nilsson/Helene E. samt Lena Larsson på parkförvaltningen. Kartor från Lantmäteriet finns att ta del av och exempel på hur upplåtelseavtal kan se ut och upprättas. Vid behov tas kontakt med referensgruppen och representanter som finns från Miljö- & Bygg, vad gäller åtgärder som måste göras längs Piteälven, som är en nationalälv och därför skyddad enligt Natura 2000. Vilka åtgärder kan utföras och på vilket sätt, specifik flora och fauna att lyfta fram mm.

Finansiering – lordaningsställande, underhåll, skötsel och drift.

Detta är en av de största utmaningarna vad gäller Bondeleden. Det tar tid att hitta vägar till finansiering och lösningar vad gäller iordningställande, drift, underhåll och skötsel. I förstudien har vi funnit möjliga vägar att kunna gå vidare med utveckling av Bondeleden i ett översiktligt perspektiv. Själva investeringsfasen har sina möjliga finansieringskällor och upplägg medan skötsel och drift oftast innebär andra mer långsiktiga lösningar.

Sammanfattningsvis så finns det olika möjligheter till finansiering för iordningställande, underhåll och skötsel av Bondeleden. Samverkan är ett nyckelord.

- Söka medfinansierare och samverkanspartners som verkar för ledutveckling i kommunerna, både i byar, ideella och entreprenörer samt via organisationer och offentlig verksamhet.
- Söka samverkan med och inspirera till olika delprojekt som kan gynna Bondeleden, ex utveckling av avstickare och rundslingor.
- Medverka i bygdeutvecklingsprojekt ex, vindkraftssatsningar där det finns kompensationsmedel till berörda byar i form av bygdemedel.
- En nära och kontinuerlig kontakt med byaåldermän, samfällighetsförening och byaaktörer/entreprenörer borgar för en positiv utveckling och möjligheter att hitta lösningar i ett vinna-vinna perspektiv.

Det handlar om i nästa fas för Bondeleden att som första åtgärd iordningsställa delsträckor utifrån de teststräckor som gjorts under hösten 2011 och hitta finansiering till detta. Det handlar om röja, spånga, skyltning, rastplatser och ev. broar samt kostnadsanalyser inför detta.

Nedan följer en mer utförlig presentation av olika möjligheter till finansiering:

Piteå kommun

Piteå kommun ställer sig positiva till LRF's initiativ Bondeleden. Ett möte med olika representanter från berörda förvaltningar mynnade ut i att det bildades en referensgrupp. Vi var överens om att vi såg Bondeleden ur tre olika perspektiv, främja folkhälsa, tillväxt och rörligt friluftsliv.

Det kan finnas olika lösningar enl. referensgruppen, se nedan. Referensgruppen kan bidra med att vara behjälplig med sina kunskaper och kompetenser och vad gäller att hitta olika lösningar på finansiering via bidrag och projekt som pågår och finns inom kommunens ramar. Kultur & Fritid ger bidrag till föreningar för skötsel och underhåll av leder och anläggningar varje år. Föreningarna får söka medel för detta. Här kan det finnas utrymme för bidrag till underhåll och skötsel till viss del. Det kan även gå att söka stöd för framtagning av kartor och broschyrmaterial och hjälp med marknadsföring. Vidare finns byapeng och byautvecklingspengar att söka via landsbygdsutvecklare utifrån berörda byar vill söka dessa med koppling till Bondeleden. Referensgruppen gav förslag på var man kan söka finansiering för utveckling av vandringsled och lista på dessa instanser bifogas. Översiktsplanen för landsbygden i Piteå kommun är ett annat dokument som stödjer och främjar iordningställande av Bondeleden.

Personer i referensgruppen:

Brith Fäldt – landsbygdspolitiska rådet, Lennart Lindelöv, naturvård/vatten, strandskydd – miljö- & bygg, Gudrun Åström – stadsarkitekt miljö- & bygg, Riitta Hovinen – kultur & fritid, Therese Edmark – kultur & fritid, Roger Lundstig, stödmedel, centrumplats, översiktsplan – landsbygdsutvecklare, Kommunledningskontoret och Ingemar Johansson – Piteå Byaforum

Förslag på åtgärder:

- Gå igenom erhållen lista från Piteå kommun på potentiella finansiärer. Man nämner vid mötet landsbygdsmedel, Stefan Tornberg, Nordiska Rådet, LONA medel, länsstyrelsen, Sikforsmedel, landsbygdsprogrammet, Leader Spira och naturvårdsåtgärder kring leden, strandbete via Naturvårdsverket.
- Fler möten med referensgrupp Piteå kommun för utveckling av samarbete kring leden ex. tillsammans hitta möjliga finansieringslösningar och samverkansformer inom ramen för kommunen.
- Undersöka om liknande referensgrupp kan bildas i Luleå kommun.

Referensgruppen är positiv till Bondeleden och ser denna som ett sätt att arbeta med landsbygdsutveckling.

- Fortsatt samverkan i möten med berörda byar, entreprenörer och byaaktörer. Utveckling med tidigare arbete, förstudien som grund. Undersöka om det finns intresse att göra ansökningar utifrån kommunernas byapeng/byautvecklingspengar med koppling till:
- folkhälsa, rörligt friluftsliv och landsbygdsutveckling med ett tillväxtperspektiv, så att delprojekt skapas och bidrar till delfinansiering och gynnar Bondeledens utveckling.
- Landsbygdsdepartementets satsning på Skogens Rike kan innebära möjligheter för föreningar att söka medel för rörligt friluftsliv och satsningar som främjar folkhälsa.

Samverkan med och stimulans till andra projekt

I ett fortsatt arbete kan ledutvecklarna stimulera/leden bidra till att det skapas egna projekt i byarna ex. Långnäs ideella förening som ska söka för utveckling av natur- & kulturstig via Spira Fyrkanten. Denna kan bli en del av Bondeleden som en *avstickare* och ett *vägval* man kan göra. Att byavandra genom Långnäs med möjlighet till bad i Piteälven och besök i galleri hos Piteå Byggnadsvård och i Ekologen där man vissa dagar serverar palt under sommaren. Olika projekt som bidrar till helheten och visionen Bondeleden – skapar förutsättningar för utveckling.

Piteå skoterklubb har fått medel för restaurering av skoterled. Ett samarbete skulle gagna helheten då delar av vandringsleden sammanfaller med skoterleden. Svensbyns hembygdsförening har fått medel för upprustning av Eliasleden via Kultur & Fritid i Piteå kommun, vilket också gynnar Bondeleden, då de sammanfaller ca 1,8 mil.

Förslag på åtgärder:

- Kan fler delprojekt skapas som bidrar till att förverkliga visionen Bondeleden?
- Samverka med Piteå skoterklubb och hitta gemensamma lösningar för underhåll och skötsel.
- Samverkan kring Eliasleden vad gäller restaurering.

Byamän & samfällighetsföreningar

Föreningar kan söka bidrag hos samfällighetsföreningar/byamän för olika åtgärder som gagnar byn och dess befolkning. En mindre summa ca 2000/år skulle kunna vara möjligt – måste ansökas om från varje samfällighetsförening. Vi har undersökt detta i Svensbyn och Pålberget/Böle, och det skulle kunna vara möjligt, men detta måste förankras ytterligare. Processen har påbörjats i byarna när det handlar om att iordningställa leden, man tar egna initiativ, pratar om vad man ska göra, hur och när. Det är lätt att diskutera med byaaktörerna och känns positivt för framtida arbete.

Förslag på åtgärder:

Fortsatta samtal och möten med byaåldermän, samfällighetsföreningar med fortsatt förankring och information kring Bondeleden utifrån åtgärder som behövs. Vilka insatser kan de tänkas vilja stödja och hur!

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen kan bistå med sina kunskaper och kompetenser via åtgärder för iordningställande av leder/röja/bygga/skylta med stöd av arbetsmarknadspolitiska resurser. De kan kostnadsfritt göra en analys kring vilken restaurering som kan och bör göras för att iordningställa Bondeleden längs de provsträckor som ledutvecklaren/projektägaren i samråd med ledaktörerna väljer att börja med.

Skogsstyrelsen menar att iordningställande av en vandringsled kan innebära en kostnad på ca 500 000kr/mil. Då innefattar det röjning, bygga ett antal spångar, någon enklare träbro, 1 bivack/mil med eldstad och sittplatser och 1 toa/5km (två utetoiletter behövs på 1 mil).

Kostnader (helt nödvändiga investeringar) som tillkommer är en typ av passage över ravinerna längs Piteälven, som förmodligen blir den dyraste investeringen.

Vad gäller skyltning handlar det om vilken typ av skyltar man väljer. Det kan röra sig om stora kostnader om man väljer att specialdesigna skyltar och alternativa skyltsystem.

Stödet man kan söka via Skogsstyrelsen heter "Bevara och utveckla Skogens Mångfald.

Schablonersättningen är för att röja, rensa/märka upp stig/vandringsled/äldre stenmur 975 kr/100m. Skapa utblick/sikthuggning 780 kr/objekt, restaurera skoglig kulturmiljöbyggnad 3700kr/objekt. Sökanden måste vara samfällighet och fullmakt måste finnas av markägare. För kyrkostigar kan man prova på att söka stöd för kulturminnen då de tillhör denna kategori.

Förslag på Åtgärder

En presentation av förstudien Bondeleden kan vara lämplig att utgå ifrån vid framtida möte med skogsstyrelsen. Vidare en gemensam vandring på utvalda provsträckor för att fastställa faktiska kostnader för restaurering och iordningställande av dessa och sedan söka stöd för de behov som finns. Kontaktperson på skogsstyrelsen i Piteå är Emma Kassfeldt och Jörgen Wahlberg. De ser gärna att man komma igång med iordningställande av delsträckor så tidigt som möjligt under barmarksäsong, ev. slutet av maj.

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder

I förstudien undersöktes möjligheterna via arbetsförmedlingen i Piteå om det kan finnas arbetskraft för att röja/spånga och bygga. Arbetsförmedlingen i Piteå är intresserad av att inleda ett samarbete med skogsstyrelsen som utför liknande arbete i både Älvsbyn, Boden och Luleå kommun. De ser detta som ett tillfälle till sysselsättningsplatser. Viktigt att det är kompetent och proffsig handledning med goda kunskaper om de insatser som behöver göras. Man ser det också som en möjlighet till arbetsträning och "prova på". Skogsstyrelsen ser detta

som väldigt positivt och kan stå för den kunskap, kompetens och handledning som det kommer att vara behov av.

Kontaktperson är Marita Lundgren telnr: 010 – 486 34 53 avd.chef på Arbetsförmedlingen i Piteå. Hon ställer sig positiv till detta och ville gärna veta när det blir aktuellt att börja med iordningställande av delsträckorna. Kontaktperson på skogsstyrelsen är Jörgen Wahlberg som har mångårig erfarenhet av att jobba med iordningställande av leder, skyltning, röja, bygga och spånga. Jobbar med och har jobbat med liknande projekt i Älvsbyn, Luleå och Bodens kommun med gott resultat. De har fått kännedom om varandra och kontakter kommer att tas.

Förslag på åtgärder

Framtida möten i nästa fas i projektet Bondeleden med skogsstyrelsen och arbetsförmedlingen vad gäller iordningställande av delsträckor och sysselsättningsplatser.

Skogens rike

Landsbygdsdepartementet har under fyra år framåt beslutat att satsa 80 miljoner på Skogens Rike där skogsstyrelsen är huvudman. I förstudien togs kontakt direkt via telefon med

landsbygdsdepartementet som ställer sig positiva till en utveckling av "Bondeleden". Ylva Norén med ansvar för Skogens Rike på landsbygdsdepartementet, anser att vi definitivt ska söka medel via denna möjlighet genom företagsstödet "Skogsriket Upplevelser och rekreation". Det kommer under januari och februari att tas fram mer riktlinjer för vad man kan söka, hur det skall gå till och vilka regioner som skall satsa på vad. Lite om inriktningen beskrivs här:

Landsbygdsdepartementet vill främja företag inom upplevelseturismen med bas i den svenska skogens unika värden, bl a viltvård, jakt, friluftsliv och sportfiske så att man ska ha bättre möjligheter att utvecklas och växa. Man vill också öka kunskapen om skogens kulturarv och skogen som kulturbärare hos allmänhet och yrkesverksamma i skogen, vidare att de som använder skogen för rekreation och rekreationsinriktad verksamhet ska ha god kunskap om allemansrätten.

Skogsriket består av fyra grenar man kan söka stöd för, varav tredje grenen passar att söka stöd ur för Bondeleden. Se nedan

Upplevelser och rekreation

"Skogens rike ska bredda aktiviteter, för såväl

använder skogen för rekreation i närheten av sin bostad. Förädling och innovation är nyckelord. Områden att utveckla är exempelvis sportfiske och jakt liksom unika upplevelser - som övernattningshögt upp i en trädkoja eller en konsert i en skogsglänta."

underlaget för upplevelser och besöksnäringen som för dem som

Förslag på åtgärd:

Söka stöd för innovativa inslag och aktiviteter, ex, utveckla exklusivt och udda boende i kultur- & naturmiljö. Sportfiske/fiske kan vara ett annat område att utveckla då det finns fiskesjöar och en nationalälv längs Bondeleden. Flera delsträckor av Bondeleden går genom skog och mark och därför bör det finnas möjlighet att söka medel ur Skogens Rike. Kontakter med skogsstyrelsen i Piteå och Luleå bör tas för information kring vad som händer med Skogens Rike och vad man kommer att satsa på i dessa kommuner.

Svea Skog - genomgår just nu organisationsförändring och därigenom är det svårt för dem att svara på vad som kommer att hända framöver. De kan ev. ge någon form av stödinsats i Ekoparken Rosfors/Lustgården. Sponsring av anläggningar och/eller skyltar i Sveaskogs marker kan kanske vara värt att undersöka?

Länsstyrelsen – stöd för natur- och kulturvårdande insatser är möjligt att söka, även för investeringar i form av bygga broar/spångar mm. Landsbygdsprogrammet innehåller stöd att söka för utveckling av vandringsleder fram till 2013.

Roger Ylinenpää Länsstyrelsen ställde sig positiv till Bondeleden och informerade om att det finns projektstöd att söka för att tillgängliggöra natur- & kulturarv, även som ett investeringsstöd för t ex att bygga broar. Man kan också söka stöd som ett samverkansprojekt. 20% ska vara offentligt stöd. (Se Taiga cykelstigar som är ett liknande projekt).

Investeringsstöd från Jordbruksverket För Satsning inom turism och besöksnäring

Om man har ett företag inom turism- och besöksnäringen och satsar på landsbygden kan man få stöd för att

- köpa eller bygga om byggnader och lokaler
- anlägga vandringsleder
- genomföra handikappanpassningar för att öka tillgängligheten till besöksmål
- anlägga cykel-, kanot- och ridleder
- sätta upp vägvisningar och skyltar om besöksmålen.

Förslag på åtgärder

Boka personligt besök på länsstyrelsen för att diskutera möjliga bidragsansökningar utifrån ledaktörernas/framtida huvudmans intentioner, kunskaper erfarenheter och kompetenser och samverkan med länsstyrelsen.

Regleringsmedel Vattenfall för Sikfors och Arnemark

Sökes via Länsstyrelsen, kontaktperson landsbygdsutvecklare Roger Lundstig. Piteå kommun. Här ställer sig byaktörer i Arnemark och Sikfors positiva till att det används till utveckling av "Flottarleden" som en del av Bondeleden.

Förslag på åtgärder:

Detta bör undersökas vidare och möten med byarna Sikfors och Arnemark kommer att behövas för mer information om Bondeleden, inventering, enkäter och utveckling av kringtjänster som boende, mat och aktiviteter. En bygård i Arnemark är under utveckling och kan innebära att en lägenhet i denna gård kan bli disponibel att hyra.

Kraftö Vind AB – bygdeutveckling – kompensationsmedel i Blåsmark & Hemmingsmark. Här fick vi info av Miljö- & Bygg att det kan finnas möjlighet att söka medel för ledsträckan Blåsmark och Hemmingsmark då det kan finnas kompensationsmedel. Därför har vi tagit med även delsträckan från Svensbyn till Blåsmark i denna förstudie.

Förslag på åtgärder:

Det återstår att se vad som händer i utveckling av vindkraft i detta område och är intressant att följa upp för att inte missa möjligheterna att söka finansiering i samverkan med byaktörerna.

Landstinget – regionala utvecklingsmedel för kultur och hälsa. Söks direkt via landstinget. Denna information fick vi av Ulla Sundqvist som är personalchef på Öjebyns vårdcentral och tillhör Pålbergets byaförening. Det finns bidrag för folkhälsa att söka. Andra kontakter i folkhälsorådet är Camilla Brännström och Helena Lindehag.

Entreprenörer kan i samverkan med byaföreningar tänka sig att dela på ansvar för underhåll och skötsel i anslutning till den by de bedriver sin verksamhet i. Finns det möjlighet att t ex söka bidrag från skogsstyrelsen för att röja, skyltning mm kan man tänka sig att utföra vissa sysslor själv och sedan inför varje säsong sköta underhållet på den sträcka man ansvarar för. Flera sträckor av Bondeleden går längs befintliga skogsbilvägar och byvägar och kommer inte att kräva några större insatser vad gäller underhåll och skötsel.

I Svensbyn ansvarar fiskevårdsföreningen för underhållet kring fiskesjöarna som är en del av den tänkta Bondeleden. Det handlar om skyltar, spångning, underhåll av rastplatserna och kåtastugor. Det finns en vilja till samarbete mellan föreningar och entreprenörer och att hitta lösningar med vinna-vinna koncept vid ett engagemang i Bondeleden. Hur kan man samarbeta, bidra med vad och hur, vad kan man tjäna pengar på och hur kan man ta betalt av varandra, då en part är kommersiell och en annan ideell. Denna fråga ansågs angelägen att ta i beaktning vid ett möte med landsbygdspolitiska rådet den 7 december på hembygdsgården Svensbylida.

Entreprenörerna kan paketera och sälja olika tjänster och produkter. Ledkort (oftast med ledkarta och hänvisningar till alternativt annonser från olika företag samt information om allemansrätt, säkerhet etc) kan vara ett sätt att ta betalt för viss service innan, under och efter en vandring, som sedan kan bidra till viss finansiering för underhåll och skötsel. Intäkter samlas i en pott som sedan nyttjas till ersättning för servicetjänster. Ledkort kan marknadsföras lättare via kommersiella företag och även säljas som presentkort vilket ökar marknadspotentialen.

Förslag till åtgärder:

I samarbete med berörda byaaktörer arbeta fram underlag till samarbetsavtal mellan parter som blir delaktiga, engagerade och tar ansvar för Bondeleden och dess framtida utveckling.

Vad ska de innehålla, vem ska göra vad och hur och när.

Ta fram förslag på ett ledkort med alternativa innehåll och möjliga försäljningsvägar.

Privata intressenter

Ett sätt att finansiera delsträckor kan vara att hitta sponsorer som kan "adoptera" någon sträcka längs Bondeleden och bistå med medel till ex. underhåll alt. restaurering och skyltning i utbyte mot logotype på respektive skylt, anläggning etc. Det kan vara företag i regionen och i byarna alt. privatperson med kapital och starka band till bygden. Denna förstudie har inte gett utrymme till en närmare undersökning av dessa möjligheter, men de finns sannolikt utifrån kännedom om liknande satsningar. Vi har exempelvis under testvandringarna hittat Sca med sin logga på skyltar på skoterled i Blåsmark.

Stora skogsbolag kan vara intressenter om det finns inslag om "lära om skogsbruk" längs Bondeleden. Ev sponsring av material kring detta. Byske laxdal har finansierat sin informationsbyggnad delvis genom virke från Norra skogsägarna. Smurfit Kappa kan ev.

tänka sig någon form av sponsring, men vill avvakta till dess att vi har klart för iordningsställande och kan visa på hur vi vill att det ska se ut.

Förslag på åtgärd:

Fortsatt information och inventering av sponsorer bland privata intressenter och stora skogsbolag. Skaffa kunskap och tips om fundrasing tex inom kultursektorn, utbildningsväsende, sport etc. Pite musikhögskola arbetar med den typen av finansiering tex av nya orgeln. Piteå och Norrbottens museum är andra bra kontakter i det avseendet.

Hushållningssällskapet Piteå

I förstudien informerades hushållningssällskapet om Bondeleden och de var intresserade att medverka vid utveckling av denna. Avstickare kan göras till SLU i Öjebyn, Falkberget, Råberget och Öjeby kyrkstad och det är utifrån denna synvinkel intressant för denna organisation.

Omvärlden/Marknadsstrategier

Att satsa på vandringsturism innebär ökade förutsättningar för affärsutveckling på landsbygden

Turismen är den störst växande näringen i hela världen och efterfrågan på natur- & kulturturism/landsbygdsturism i form av vandring ökar i ett internationellt perspektiv. Detta innebär stora möjligheter för dem som lever, bor och verkar på landsbygden. Om vi tar tillvara den potentialen och i samverkan mellan föreningar, företagare och markägare arbetar för att utveckla leder och målgruppsbaserade paket i vår bygd med kringaktiviteter som bo, äta och göra och skapar en väl fungerande infrastruktur, skapas förutsättningar för en levande landsbygd och ökade affärsmöjligheter på landsbygden

Vandring är internationellt sett den största aktiviteten baserad på natur inom turism. För Sverige är vandring den aktivitet som får bedömas ha störst utvecklingspotential om och när den ges den prioritet i produktutvecklingen som andra framgångsrika internationella destinationer redan valt, t ex Skottland, Nya Zeeland, Österrike och Schweiz m fl.

Vandringsprodukter

När man producerar vandringsprodukter bör man fokusera på vandringsresor och vandring under semester med koppling till landsbygdsturism, natur- & kulturturism och hållbar turism. Denna form av turism ökar alltmer i ett globalt perspektiv.

Den "globala resenären" kännetecknas av att den är

- Globalt medveten
- Söker nya annorlunda upplevelser i interaktion med naturen eller storstäder
- Resvana både privat och i tjänsten
- Föredrar genuina resmål och lärande upplevelser
- Är kulturintresserade
- Har högre disponibel inkomst och högre utbildning än genomsnittet
- Mer språkvan särskilt på engelska
- Högre internetmognad än genomsnittet

Trender

Turismen förändras kontinuerligt och därför är kontinuerlig omvärldsanalys viktigt för att kunna möta den växande skaran av turister med dess olika behov, önskemål och krav. Idag söker människor än mer efter äkta och genuina upplevelser i kontrast till det massproducerande samhället och man är också mer fokuserad på Må Väl och livskvalité. Folk vill lägga mer tid på det som betyder något för dem och ger livsenergi. Vandring är en aktivitet där utrymme ges för detta. Ett sätt att stanna upp, tid att reflektera och bara vara. Vandra i vacker och unika landskap, möten med gästvänliga ordfolk.

Trenden visar på

- Att vandring i alla dess former ökar mest i efterfrågan i kombination med cykling, kanot och andra s k multiaktiviteter (Outdoor/Multiaktiviteter-Ekoturism Ulf Åberg)
- Att man gör gärna flera och kortare resor under ett år.
- Mer och mer folk vandrar
- Människor är mer hälsomedvetna idag
- Vi bryr oss om natur och hållbar miljö.
- Vandraren vill gärna uppleva annat under vandringen än att vandra
- Vandraren vill ta del av den lokala kulturen och naturen, bygdens kulturhistoria och möte med lokalbefolkningen
- Majoriteten av vandrare är 35-55 år, 45 år är den vanligaste ålderskategorin
- Folk blir äldre och folk över 50 år blir fler efter 2010
- Bra och bekvämt boende, gärna exklusivt alt. speciellt.
- Lokalproducerade måltider i genuina miljöer

Målgrupper

I en satsning på vandringsturism är det viktigt att beakta marknader och målgrupper som efterfrågar vandring i kombination med aktiviteter på landsbygden. Vi behöver utveckla ändamålsenliga ledssystem med service och aktiviteter som motsvarar olika målgruppers behov.

Det finns många olika typer av vandrare och det är viktigt att veta vilka de är för att kunna ge dem vad de vill ha. Lära känna deras behov! Vi behöver veta vem vandraren är, vad påverkar

dennes val och beslut, och varför kommer vandraren. För vilka målgrupper passa våra leder/ledsystem, natur & kultur, aktiviteter och kringsservice, infrastruktur. En viktig fråga att ställa sig för att kunna bedriva en lönsam ledutveckling och ledturism.

I privatresemålgruppen finns tre segment som kan vara intressanta att bearbeta. Tillväxtpotentialen är hög bland två av dem, DINKs OCH WHOPs.

1. DINKs = Double Income No Kids

2. WHOPs = Wealthy Healthy Older People.

Bägge tillhör den sk första och andra frihetstiden (före och efter barnen är små/bor hemma), vilket kommer att innebära för dem nya och andra resemonster.

3. ACTIVE FAMILIES = Aktiva familjer som reser med lite äldre barn ca 12-15 år som vill vandra i kombination med aktiviteter. Denna målgrupp vill bo på ett ställe och ta del av och prova på olika aktiviteter, ex rida, cykla, paddla, häst & vagn och fiske.

Produktutveckling (**hur leden utformas och vad den erbjuder**), paketering, marknadsföring och säljinsatser måste anpassas efter de målgrupper som efterfrågar vandringsprodukter och bli en del av det respektive destination erbjuder. Ledutvecklare bör på olika sätt arbeta för att och involvera olika turismaktörer i destinationen så att de tar till sig vandringsturism som en möjlighet att öka attraktionskraft i destinationen som i sin tur kan leda till fler affärsmöjligheter och ökad tillväxt.

Vandrarnas behov och önskemål/krav

- Är självständiga, vill oftast vara oberoende
- Vill lätt ha tillgång till information och möjligheter/kunna välja
- Vill vara spontana, bli inspirerade
- Boka via internet – detta ökar
- Besöka intressanta platser
- Rekommendationer om andra ställen att stanna vid, saker att göra
- Information om transporter och anknytningar
- Information om tillgång av leder i området och hur man tar sig dit
- Information om leders svårighetsgrader
- Information om guider
- Information om annalkande väderlek/tel & app
- Information om lokala arrangemang, både generella, sociala och specifikt för vandring
- Information om lokala räddningstjänst
- Säkerhetsråd – utrustning, kartor, ledinfo, kontaktpersoner längs leden
- Historiska berättelser/sägner
- Njuta av vacker natur
- Personliga beskrivningar över vad som finns att göra
- Personligt värdskap på boendeanläggningar – ex tillgång till lunchpaket, bagagetransporter, guidning i området, "fixare", väderleksinfo, bokning av nästa natt, flexibilitet vad gäller måltider, torka kläder, förvara utrustning, ev. DVD om områdets

natur- & kultur, böcker. Det handlar mycket om EMPATI, KÄNSLA, KUNSKAP, OMTANKE = EKKO

Vad ska vi tänka på när det gäller ledutveckling och satsning på vandringsturism

1. Typ av leder och ledsystem – vilken målgrupp kan de passa för? Bestäm målgrupp/er.
2. Vad skulle gör att målgruppen skulle vara intresserad av att komma till oss, behov och önskemål/krav?
3. Hur kan målgruppen hitta oss – hur boka? Marknadsföringsstrategier? Hur ska vi presentera våra vandringspaket så att de attraherar den tänkta målgruppen?
4. Många besökare kommer med bil – men inte alla, hur ska de lätt kunna hitta, kan vi ordna med transfer vid tåg, buss och flyg?
5. Vem är vandrarna längs våra leder idag, kan vi inspirera dem till att prova på olika aktiviteter i vårt område/ta del av olika lokala arrangemang?
6. Kan vi erbjuda de som redan vandrar längs våra leder kartor, goda tips, bra ställen att äta och bo?
7. Hur kan vi samarbeta i vårt vandringsområde? Vilka är våra samarbetspartners? Vilka olika ledaktörer/intressen finns och hur kan det bli ett vinna-vinna perspektiv? Kan vi tillsammans identifiera de bästa vandringssträckorna, aktiviteter, service och besöksmål som lätt kan nås från leden? Hur nyttja ledsystem/sträckor och samverka för att stötta varandra? Hur skapas anslutningar och vem tar ansvar för det? Hur sköta underhåll, hur finansiera utveckling och hur upprättar vi markägaravtal, ev. försäkringar. Att skapa en gemensam handlings- & utvecklingsplan!
8. På vilket sätt ska vi producera kartor och information, var skall de finnas tillgängliga och hur sprida vetskaper om att de finns?
9. Hur inspirera till ambassadörskap för våra leder – hur får vi alla i området/på anläggningen/i föreningen/i företagen att skaffa sig kunskap om leden och dess möjligheter – vandra tillsammans dagar, upptäckarvandring mm.
10. Hur tjäna pengar på vandringsturism – vandringspaket – ledkort – ledtjänster?
11. Från idé till färdig produkt! Produktutveckling, paketering, marknadsföring och försäljning. Alltså hur blir vår led med dess kringaktiviteter och kringsservice tillgängligt, bokningsbart och säljbart?
12. Tänka målgrupp – behov – önskemål – krav – tillgänglighet via marknadsföring & paketering samt försäljning – exportmognad - samarbete i bygden/området/närliggande område - ledsystem – ledstatus - infrastruktur – kringsservice – boende – kringaktiviteter – mat - tema – innovation = kvalitetssäkring

Fortsättning

Under våren 2012 kommer två studenter på Upplevelseproduktionsutbildningen LTU, på uppdrag av LRF att göra ett examensarbete som handlar om Bondeleden. De kommer att fokusera på helheten, totalupplevelsen, vad är lockelsen/resemotivet, förslag på teman för olika sträckor, vilka målgrupper kan Bondeleden rikta sig till, innovativa inslag, marknadsföring- och säljstrategier. Studenterna har också testvandrat en större del av teststräckorna och har den kännedom och känslan med sig i "ryggsäcken" inför kommande ex.arbete. Deras insats blir en pusselbit i att förverkliga visionen Bondeleden. Studenterna är Elin Janum och Malin Hollström.

Förstudiens resultat kommer att diskuteras inom LRF och bland ledens lokala aktörer. En eventuell fortsättning i projektform, där leden byggs ut och utvecklas kommersiellt bör förankras lokalt, i kommunerna eller annan lokal aktör och initiativet, huvudmannskapet och det långsiktiga ansvaret bör ligga på ett lokalt plan.

Sammanfattning

Bondeleden – är utan tvekan en möjlighet för Piteå och Luleå kommun i Swedish Lapland att locka fler besökare till regionen. Förutsättningarna finns i fråga om vilja, engagemang, positiva markägare, nätverk av byaföreningar och andra byaaktörer samt entreprenörer som kan erbjuda boende, lokala och välsmakande måltider, guidning, aktiviteter och service till vandrare. Bondeledens varierande karaktär och möjlighet till rundslingor är en styrka utifrån att den kan anpassas och motsvara olika målgruppers behov.

Samverkan mellan kommersiella krafter i Piteå Unika möjliggör en "spindel i nätet" funktion som kan ansvara för vandringsturismen med produktutveckling, paketering, marknadsföring och försäljning i samverkan med andra lokala aktörer inom besöksnäringen i Piteå och Luleå kommun. Studenter i Upplevelseproduktion kommer att under våren bidra med förslag på innovation och marknadsstrategier i sitt examensarbete om Bondeleden. En viktig resurs är den referensgrupp som bildats med representanter från berörda förvaltningar i Piteå kommun även kontakter med landsbygdspolitiska rådet. De goda kunskaper och ambitioner som finns i LRF, goda exempel både nationellt och internationellt och samarbete med lokala krafter i hembygdsföreningen på Svensbylida är viktiga faktorer för framgång..

En inventering av natur- & kulturvärden samt viktiga upplevelsevärden, service och utbud är gjord Visionen Bondeleden, en ca tio mil lång vandringsled i rik jordbruksbygd där såväl skogs- och kulturbygd, landsbygdsföretagande och kultur är i fokus finns nu markerad på kartan. Av denna sträckning är 6 mil är testvandrad och dokumenterad. I ett översiktligt perspektiv ger förstudien ett flertal olika förslag på vägar till finansiering för restaurering och iordningställande av leden. samt ger en bild av befintlig ledstatus och de åtgärder som kommer att behövas. Positivt i ett ekonomiskt perspektiv är att flera delsträckor av Bondeleden består av befintliga stigar, bya- och skogsvägar vilka i stort sett är underhållsfria.

Källor och/eller Länkar

Skottland@news.visitscotland.com

www.visit.scotland.se/vandring

<http://www.hikingnewzealand.com/>

www.folkhalsa.se

Hushållningssällskapet i Värmland, även www.varmland.se

Höga kusten och Världsarvsleden, www.varldsarvsleden.se

Skåneleden, www.skaneleden.se

Pilgrimsled, www.pilgrimstid.nu

Bergslagsleden, www.bergslagsleden.se

Företaget Vandra, www.Vandra.se

Siljan Turism, www.siljanturism.se

Jämtland Turism, www.jamtland.se

Framtid Funäsdalen www.framtidfunasdalen.se

Visit Sweden. www.visitsweden.com

Piteå presenterar. www.piteapresenterar.se

Guidenatura. www.guide-natura.com

Visit Luleå. www.visitlulea.se

Swedish Lapland www.swedishlapland.com

Piteå Unika. www.piteunika.se

LRF/LRF Gröna piloter. www.lrf.se/gronapiloter

Lästips

Projekt med koppling till utveckling av vandringsturism med EU-finansiering.

Projekt Vandringsturism i Vindelfjällen – Länsstyrelsen Västerbotten

Projekt Mare Boreale – Furugrundsleden i Skellefteå kommun

Projekt Mare Boreale – Upptäck Sundom i Luleå kommun, (skyltning med GPS)

Projekt Mare Boreale – Storbäckens Vandrings- och fiskestig i Skellefteå kommun

ProjektSpira Fyrkanten - Fäbodaleden i Luleå kommun

Projekt C Karlskrona kommun – Attraktiva Sälleryd – Skrävle

Projekt Leader Polaris Förstudie Bondersbyns utveckling – Bondersbyns hembygdsförening

Förundersökning av vandringsleder i Pedersöre – Leader projekt i Österbotten

Övriga källor till kunskap

Ledutveckling och interpretation/Naturvägledning ISBN 0-932310-47-8

www.naturvardsverket.se, Sök på friluftsanordningar – en vägledning för planering och förvaltning ISBN 91-620-1257-6

Att bygga besöksanläggningar i naturen – Länsstyrelsen Västra Götalands Län rapport 2007:48

Vandringsresor/turism i Sverige. www.swedenbynature

Outdoor/Multiaktiviteter & ekoturism – Sverigeturismens konkurrenskraft i ett Europaperspektiv – källa: Turisdelegationen och Continuum (2004)

Etour. Mitthögskolan. Forskningsrapporter och papers om Naturturism och vandringssturism.

Natur i Piteå stadsbygd Piteå kommun Miljöförvaltningen 1992

Husera – kulturmiljöer i Piteå/introduktion till kulturmiljöprogram på webben

Piteälven – ett vattenlandskap, wwwf 2011

PITEMÅL – natur-, kultur- och friluftsguide